

ТАЛАБАЛАРНИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТ ХАВФСИЗЛИГИГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ПЕДАГОГИК ЖИХАТЛАРИ

Д.Ғ. Акрамова

Наманган муҳандислик- қурилиш институти катта ўқитувчиси

Аннотация: Бўлажак қурилиш муҳандисларини касбий фаолият хавфсизлигига тайёрлаш учун жамиятимизни барқарорлаштириш, хавфлардан ҳимояланиш, инсон ҳаёт фаолиятининг хавфсизлиги даражасини оширишда бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлигини технологик, методик жиҳатдан такомиллаштириш, қурилиш муҳандисларининг касбий рақобатбардошлигини таъминлаш муҳим аҳамият касб.

Таянч сўзлар: рақамли қурилиш, қурилиш тармоқлари, қурилиш муҳандислари хавфсиз касбий тайёргарлик хавфсизлик маданияти, глобал ривожланиш, касбий тайёргарлик

Аннотация: Таким, для подготовки будущих инженеров-строителей к безопасности профессиональной деятельности важно стабилизировать наше общество, защитить от рисков, повысить уровень безопасности жизнедеятельности человека, технологически и методически улучшить профессиональную подготовку будущих специалистов, обеспечение профессиональной конкурентоспособности инженеров-строителей.

Ключевые слова: цифровое строительство, строительные сети, инженеры-строители, безопасное профессиональное обучение, культура безопасности, глобальное развитие, профессиональное обучение

Annotation: Thus, in order to prepare future civil engineers for the safety

of professional activity, it is important to stabilize our society, protect against risks, improve the level of safety of human life activities, technologically and methodically improve the professional training of future specialists, and ensure the professional competitiveness of civil engineers.

Key words: digital construction, construction networks, construction engineers safe professional training safety culture, global development, professional training

Жаҳон миқёсида “Рақамли қурилиш” лойиҳаларини амалга ошириш, қурилиш тармоқларининг рақамли трансформациялаш, қурилиш индустриясининг истиқболли йўналишлари учун кадрлар тайёрлаш, хавфсиз касбий фаолият стратегияларини ишлаб чиқиш ва жаҳон стандартларига мослаштириш, рақобатбардош қурилиш муҳандисларини тайёрлаш соҳасида кенг қамровли ислохотлар олиб борилмоқда. Айниқса, глобал масштабда содир бўлаётган техноген авариялар, касбий фаолиятнинг турли соҳаларида инсон омили таъсирида юзага келаётган хавфлар бўлажак қурувчи–муҳандисларнинг хавфсиз касбий тайёргарлигини такомиллаштириш[1], методик таъминотини мустаҳкамлашни тақозо этмоқда.

Дунёда инсониятнинг глобал қадриятлари сифатида хавфсизликнинг аҳамияти ортиб бормоқда. Инсон омили улушининг ўсиши билан боғиқ кенг қўламли бахтсиз ҳодисалар сабаби сифатида касбий фаолиятнинг барча соҳалари хавфсизликни таъминлашни тақозо этади. Инсон меҳнат фаолиятида ахборот-психологик юкламаларнинг ортиши, атроф-муҳит ҳолати ва меҳнат шароитлари бевосита бўлажак қурилиш мутахассисларини хавфсиз касбий фаолиятга тайёрлаш методикаини такомиллаштиришни талаб этади.

Республикамизда бутун жаҳон глобал ривожланиш жараёнида иштирок этиш, бўлажак қурилиш мутахассисларини касбий фаолият хавфсизлигига тайёрлаш, халқаро миқёсда рақобатбардошлигини таъминлаш, хавфсизлик техникасини такомиллаштириш соҳасида кенг қамровли ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Касбий фаолиятда хавфга салбий муносабатни шакллантириш, “замонавий ахборот-коммуникация технологияларини татбиқ этиш орқали қурилиш соҳасида шаффофлик ва сифатни ошириш тизимини йўлга қўйиш” [2], техника олий таълим муассасаларида бўлажак қурилиш мутахассисларни хавфсизлик маданиятини ривожлантириш долзарб аҳамият касб этади.

Бугунги меҳнат шароитлари республикамизда бўлажак қурилиш муҳандислари касбий тайёргарлигини орттириш, замонавий ишлаб чиқариш билан боғлиқ хавфсизликни таъминлашни тақозо этади. Меҳнат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги ташкилий ишлар ва амалиёт миллий қонунчиликнинг қонун ҳужжатлари ва бошқа ҳужжатларини тушуниш ва талқин қилишдаги фарқни ҳисобга олиши керак. Бу борада Ўзбекистон республикасининг “Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги 22.09.2016 йилаги янги таҳрирда қабул қилинган қонуни бўлиб, ушбу қонун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солади [3, 1-б.]. Меҳнатни муҳофаза қилиш масалалари бўйича иш жойларида касбий фаолиятни мониторинг қилиш тизимларидаги фарқлар ҳисобга олинади ва ягона ёндашувлар ишлаб чиқилади. Шунингдек, бу борадаги илғор хорижий тажрибаларни ўрганиш ва ўзлаштириш зарур.

Шахсий хавфсизлик назариясига фалсафий ёндашишнинг асослари Сократ томонидан илгари сурилган. Унинг эзгулик ҳақидаги таълимотида инсон борлиқнинг бош қаҳрамони сифатида қаралиб, абадий изланиш ва ҳақиқатни билиш уни ахлоқий камолотга, ҳаётга онгли муносабатга

етаклайди. Шунингдек, хавфсизлик фалсафаси йўналишида бир қатор олимлар: А.Александрова, Т.Согомонян [4, 1-б.], В.С.Поликарпов [5] ва бошқалар изланиш олиб борган.

Академик В.А. Пономаренко профессионал фаолиятини (синовчи учувчилар ва космонавтлар мисолида) маънавий нуктаи назаридан кўриб чиқади, бу ерда касб “эзгулик ва фазилатларнинг алоҳида маънавий манбаи” сифатида талвин этилади [6, 6-б.]. Муаллиф маънавий тамойили ҳар қандай касб эгаларига хос эканлигини таъкидлайди.

Фаолият хавфсизлиги қадим замонлардан то ҳозирги кунимизга қадар инсониятни илмий ва амалий қизиқишларининг энг муҳим бир томонидир. Одамзот ҳар доим ўзининг хавфсизлигини таъминлашга интилади. Ишлаб чиқаришнинг ривожланиши билан бу масалалар махсус билимларни талаб қилади. Бизнинг давримизда хавфсизлик муаммолари янада кескинлашди. Маълумки бахтсиз ҳодисалар, ёнғинлар, авариялар ва талофатлардан катта миқдорда зарар кўрилади.

Мутахассисларнинг фикрига кўра, содир этилаётган техноген фалокатларнинг 75 фоизи инсон хатолари, шу жумладан технологик тартиб-интизомга риоя қилмаслик, ходимлар малакасининг пастлиги, иқтисодий ва сиёсий беқарорлик туфайли стресс ҳолатининг ўсиши туфайли юзага келади. Педагогикада шахсий тайёрлик сифатида фаолиятни бажаришга ижтимоий нуктаи назардан аниқланган шаклланиш даражаси тушунилади. Талабаларнинг шахсий тайёргарлигини шакллантириш касб билан боғлиқ турли ҳаётий вазиятларда бахтсиз ҳодисаларнинг олдини олиш, саломатлигини сақлаш, ўзи ва ўзгалар хавфсизлиги учун жавобгарлик ҳиссини орттиришга олиб келади.

Олий касб таълими педагогикасида таълим натижалари самарадорлигини таъминловчи мезонлардан бири ишчи меҳнати ва касбий

тайёргарлик жараёнларини боғловчи асосий бўғин – касбий тайёргарлик ҳисобланади. Касбий тайёргарлик тушунчаси фаолият назарияси нуктаи назаридан тадқиқотчилар томонидан нимагадир тайёрлаш жараёни натижаси сифатида қараб чиқилади. Касбий фаолиятга тайёрлашнинг ўзига хос хусусиятлари: М.И. Дьяченко, И.А. Зимняя, В.А. Крутецкий, Н.Муслимов, В.А. Сластенин, Ў.Толипов, Н.Усмоналиев, Ш.Шарипов ва бошқалар томонидан ўрганилган бўлиб, интегратив тавсифга эга ҳамда профессионал шахс компонентлари мувофиқлигини, барқарорлигини ва узлуксизликда субъектлар қобилиятини самарали ишлаш фаолиятини намоён этади.

Муаллифларнинг фикрига кўра, касбда инсон хавфсизлиги шахсий муҳим касбий сифатларнинг таркиб топтирилиши билан таъминланади.

Касбий хавфсизлик кенг маънода “инсон омили”нинг ташқи ва ички барча тизимларини қамраб олувчи касбий фаолиятда инсон хавфсизлигини таъминлашни англатади [7, 26-б.].

Касбий хавфсизликка тайёргарлик касбий таълим натижаси бўлиб, касбий компетентликнинг билим-ахборот ҳамда малакавий ва ижтимоий компонентлари шахсий блоки интеграцияси сифатида қараб чиқилади [8, 27-б.].

Талабаларнинг хавфсиз касбий фаолиятга шахсий тайёргарлигини шакллантириш деганда биз касбий тайёргарликнинг таълим олувчининг шахсий ривожланишига йўналтирилган, келажакда касбий вазифаларни хавфсиз ва самарали бажариш қобилиятининг педагогик шароитлари йиғиндиси сифатида тушунамиз [9, 19-б; 10, 23-б.].

Шундай қилиб, бўлажак қурилиш муҳандисларини касбий фаолият хавфсизлигига тайёрлаш учун жамиятимизни барқарорлаштириш, хавфлардан ҳимояланиш, инсон ҳаёт фаолиятининг хавфсизлиги

даражасини оширишда бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлигини технологик, методик жиҳатдан такомиллаштириш, қурилиш муҳандисларининг касбий рақобатбардошлигини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. World Declaration on Higher Education for the Twenty-First Century: Vision and Action. (Article 5) // <http://www.un-documents.net/wdhe21c.htm#article-1>
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 05.10.2020 йилдаги ПФ-6079-сонли “Рақамли Ўзбекистон -2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони // <https://lex.uz/docs/5030957>.
3. Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Қонуни, 22.09.2016 йилдаги ЎРҚ-410-сон. // <https://lex.uz/docs/3031427>.
4. Александрова А., Согомонян Т. Философские аспекты безопасности жизнедеятельности // <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1323>
5. Поликарпов, В.С. Философия безопасности / В.С. Поликарпов. - СПб: Ростов-н/Д.: Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2003. - 290 с.
6. Пономаренко, В.А. Созидательная психология / В.А. Пономаренко. - М., 2000. - 848 с.
7. Ефимова Н. С. Профессиональная безопасность как педагогическая проблема // Вестник Московского городского педагогического университета. Серия «Педагогика и психология». – 2013. – № 3 (25). – С. 21–31.
8. Ефимова Н.С. Формирование готовности выпускников технических вузов к профессионально безопасности //

<https://cyberleninka.ru/article/n/-formirovanie-gotovnosti>.

9. Писаров О.В. Формирование личной безопасности студентов компетентностного подхода // Профессиональное образование №2 (8), 2012,– С. 19-24.

10. Эргашева Г.С., Ахмадалиева Б. Хавфсиз шахсни тарбиялаш имкониятлари // Тарбия журнали. № 6. – Б.23-25. 2009 й. Тошкент.